

Waar zit 'm dat toch in, die diep-gekoesterde liefde van kleine jongens voor hun allereerste onderwijzeres? Dichter Arjen Boswijk uit Groningen schreef er een gedicht over en stuitte op een wonder. Een verhaal over woede, vertrouwen, een juf en een draaitol.

K

Kleutervreugd. Zo heette zijn gereformeerde kleuterschool, een lang gebouw met ramen die uitkeken op het immense schoolplein aan de burgemeester Knopperslaan in Meppel. Kleutervreugd!

De jongen Arjen had weinig met die naam. 4 jaar en een dag oud was hij, toen hij op de elfde dag van 1958 het lokaal van juf Nicolai binnenstapte, en hij was het meest vreugdeloze jongetje dat ze in haar korte carrière als 18-jarige kleuteronderwijzeres had gezien. Tevens het wildste. 'Hij is vreselijk druk en zit geen minuut stil. Gewoon lopen kan hij niet' zo beschreef ze haar nieuwe leerling die dag in sierlijk licht hellend koordschrift op de eerste pagina van haar observatiedagboek. En: 'Moeder is in november '57 plotseling overleden.'

Hoe het de jonge Arjen in dat jaar 1958 verging, kun je teruglezen in het schriftje van Nel Nicolai. Ze schreef er iedere avond in, op haar kamer aan Het Vledder in Meppel. Ze heeft er zijn tekeningen in bewaard, voorzien van notities als 'ononderbroken lijnen, einde krabbelperiode'. Als jonge kleuterjuf, studierend voor haar hoofdakte, moest ze voor het vak pedagogiek een kind uit haar klas observeren. Ze had Arjen gekozen. Want er was iets met dat ventje, iets dat ze herkende. Ze had zelf haar moeder op jonge leeftijd verloren. Dat hij in die eerste week alleen maar vroeg waar zijn papppie was, kon ze zich goed voorstellen. Er was iets in zijn blik.

Op de klassenfoto van dat jaar zit juf Nicolai stralend met de kinderbijbel op schoot, de kinderen rondom haar gegroepeerd, de han-

den van Marga van Mechelen op haar schouders, Petertje van Asselt minzaam in de camera starend, en bij de punt van haar elleboog Arjen Boswijk, de jongen die helemaal niet op foto wilde, absoluut niet, niks daarvan, en zeker niet in zijn eentje. Hij klemde zich als een resusaapje vast aan zijn juf, toen de fotograaf met dat enorme toestel op hem afkwam. Klik.

Marga zou later hoogleraar worden. Peter-tje tandarts. En Arjen? Die werd onderwijzer en dichter te Groningen. De foto van hem en zijn juf inspireerde hem twee jaar geleden tot het schrijven van *Kleutervreugd*:

*Ik deed in die donkere dagen
de naam van de school
weinig eer aan
ondanks de prachtige juf
die me dagelijks troostte en de plek half in nam
van een verdwenen moeder*

*ik herinner me haar
grote schoot en warme armen
en mijn tranen in haar haren
die zoet roken naar bosvlootjes
maar dat wist ik toen nog niet*

*en niets was erger dat jaar
dan het dagelijkse afscheid
om half vier*

Hij publiceerde het gedicht, voorzien van de foto, in het historisch tijdschrift *Oud Meppel*. En nu, 62 jaar na dato, staan hem die donkere dagen nog haarscherp voor de geest.

„Mijn moeder Idelette Bech was in november tijdens de herfstvakantie op de Veluwe overleden aan polio. Ze kreeg griep, werd zieker en zieker en ze stierf binnen een week. Mijn oma ving mij en mijn jongere broer Victor op, later kwam een nichtje, tante Tittia, voor ons zorgen, want mijn vader Fenmo

De juf en de draaitol

TEKST
INKI DE JONGE
FOTO
CORNÉ SPARIDAENS

Boswijk was hoofd van de Emmaschool in Meppel en had dus geen tijd."

Hij herinnert zich zijn onmachtige woede. „Ik was mijn moeder kwijt. En ik wist niet waar ze was. 'In de hemel' zei iedereen. Maar toen mijn vader, mijn broertje en ik haar graf gingen bezoeken, waar Victor en ik aarzelend wat onkruid wegplukten, staarde mijn vader in de verte en zei: 'Daar ligt ze niet'. En wij dachten alleen maar: maar waar dan wel? Waar dan wel?'"

Uit het schriftje van juf Nicolai op 6 februari: „Toen ik vertelde uit de bijbel over Kain en Abel en aan het einde ervan, tijdens het gedeelte dat Abel in de hemel was, rende Arjen op me af en zei heel opgewonden: 'O juf, mijn mammie is ook in de hemel!'"

Ze had wat met hem te stellen. Hij zat geen seconde stil. Draaitol noemde ze hem, en zette hem voorin in de klas, zodat ze een oogje op hem kon houden. Vond hij machtig. Dicht bij juf! 'Nee' was zijn favoriete woord. 'Nee' hield het enge leven op afstand, een leven waarin iedereen een moeder had en hij niet. Nee, hij wilde niet zitten. Nee, hij wilde niet stil zijn. Hij wilde gillen als iedereen stil was. Juf bleef geduldig, negeerde waar dat moest, gaf aandacht waar dat kon, aaide hem over zijn bol. Hij zat vaak stil onder de zandtafel rond te kijken – nadat hij het zand op de grond had gegooid – verborgen en toch dichtbij.

Dat tante Titia inmiddels was vervangen door een huishoudelijke hulp, tante Fokje, hielp niet. De nieuwe hulp, schreef juf Nicolai in haar schrift, was niet zo meelevend als tante Titia. En dat maakte het er allemaal niet beter op.

Alleen

'Koninginnedag', schreef juf op 30 april 1958. (...) Toen we een paar spelletjes hadden gespeeld, werden de kleuters getraakteerd op chocolademelk met een koek. Hiervoor gingen we naar binnen. Maar Arjen wenste niets van dit alles en zat maar om zich heen te kijken en voelde zich erg alleen. Er waren heel veel ouders die middag en daarom voelde hij zich zo eenzaam. De verdere middag wilde hij niet meer meedoen. Hij heeft de hele middag, terwijl de andere kinderen speelden, in de hoek van het lokaal gestaan. Aan het einde van de middag kreeg ieder kind een zakje snoep mee, maar Arjen wilde er niets van weten.'

Op 2 mei schreef ze in haar verslag dat alle kinderen het feest hadden mogen tekenen met de nieuwe kleurpotloden, ook Arjen. 'Maar 't duurde niet lang of hij begon op het blaadje te krassen. Pikzwart maakte hij het, gooiden 't op de grond en trapte er net zo lang bovenop tot het scheurde. (...) Hij maakte alles kapot en alles moest dood. Thuis vroeg hij aan zijn pappie: 'Wanneer ga jij naar de hemel?' „Eigenlijk", zegt Arjen Boswijk nu, „zag ik mijn juf als een vervanging van mijn moeder. Mijn vader had na haar dood een distantie opgebouwd ten opzichte van ons. Ik vertelde hem aldoor hoe mooi en lief ze was, het leek me logisch dat zij nu met mijn vader zou trouwen, want alles wat ik miste, haalde ik bij haar. Dat ze pas 18 was, en mijn vader 32, ik had geen idee."

Maar hoe gaan die dingen. Je verlaat de kleuterschool. Je haalt een prik tegen polio. Je groeit op, maakt carrière, trouwt, krijgt kinderen en gaat over tot de orde der dagen. Tot het verleden ineens onstuitbaar komt opzetten.

Een lezeres van *Oud Meppel*, tevens ex-onderwijzeres, las het gedicht *Kleutervreugd*, knipte het uit en stuurde het naar een oud-collega, die, wist ze, in Beilen woonde, waar ze samen met haar man een Decorette had ge-

Arjen Boswijk en zijn juf Nicolai die een grote steun voor hem is geweest: „Ze heeft me echt een beetje gered, toen." De foto links zegt alles: „Je wilde wegkruipen en toch niet." Op de foto onder de brief zit de kleine Arjen op de grond, rechts van de juf.

had: Nel Nicolai. Toen 18, inmiddels 81. „Ik was diep ontroerd toen ik het gedicht las", zegt mevrouw Nicolai vanuit haar appartement in Beilen. „Ik dacht namelijk dat Arjen al was overleden, dat bleek zijn vader te zijn geweest. Maar dat hij in Groningen woonde en dichter was: het voelde allemaal als een wonder."

Op Goede Vrijdag 2018 belde ze naar Groningen. Met bonzend hart. „Met Boswijk." „Goedemorgen", zei ze. „Je spreekt met juf Nicolai van Kleutervreugd." Stilte. „Je spreekt met juf Nicolai", zei ze weer. „Van Kleutervreugd." Stilte.

„Ik stikte er bijna in", zegt Nel Nicolai, terugkijkend. „Ik zei: leef je nog? Ik wil je graag een knuffel geven." „Ik stond met tranen in de ogen", zegt Arjen Boswijk.

„Toen hebben we elkaar opgezocht", zegt juf Nicolai. „Hij kwam naar mijn huis, hij tikte op mijn raam, ik zag zijn ogen en ik wist: dat is hem. Die blik."

„We moesten elkaar echt vasthouden. Ik voelde me na zestig jaar als de verloren zoon wiens vader elke avond op de uitkijk stond", zegt Boswijk. „Ze heeft me echt een beetje gered, toen. Niet alleen met haar vriendelijkheid en geduld, maar ook met haar lijf, ik klampte me destijds als een drenkeling aan haar vast. Ik wilde nooit naar huis, ik wilde bij mijn lieve juf blijven. Ze zag me. Ik werd gezien."

„Wat je als leerkracht kunt betekenen voor een kind, begrijp je niet als je zo jong bent. Maar die foto zegt alles", zegt Nicolai. „Je wilde wegkruipen en toch niet. Dat was jij. Je kroop op mijn schoot tijdens het bijbelzelen, of tegen me aan, en ik liet je."

Dierbaar

Tijdens die allereerste ontmoeting in Beilen schonk ze hem het observatieschriftje, dat sierlijk geschreven document over die jongen van toen. „Ik heb het zestig jaar bewaard. Het was me dierbaar, ik denk ook omdat ik er veel

Op een dag, had hij thuis de aarde door helder licht gelopen. Vader, die dit nu aantond, vroeg hem, of hij het nu weer over wou doen en dan deed dat hij. En hij vloog naar de deur en klopt met zijn voet aan de deur. Het glas in de deur. Hij schreef nu. Hij moest van hem als gesteld zijn te geven en hij had geschuld. Hij was er ook hem in, en hij was bleef te spreken, maar ik kom maar zo rok weer terug. En ik begin bij hem te schrijven. Komt dan het klaar is, want in de weg stond te ontdekken.

“ IK KLAMPT ME DESTIJD ALS EEN DRENKELING AAN HAAR VAST

emoties van mezelf in had gelegd", zegt ze. „Ik wist wat het was om je moeder zo te missen dat je niet met jezelf kunt omgaan. Ik zie nog voor me hoe je om half vier 's middags wegliep en altijd nog even terug rende om me vast te houden. Ik hield van je omdat je zo moeilijk was. En dat je moeder nooit vervangen zou kunnen worden door een nieuwe, dat heb ik altijd onbewust geweten." Ze grijnzen ontroerd naar elkaar, de juf en de draaitoljongen. „Je was mijn anker", zegt hij. „Hoe is het mogelijk", zegt ze. „Zoals dit gelopen is. Hoe is het mogelijk."